

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут електронних та інформаційних технологій
Кафедра *інформаційних технологій та програмної інженерії*

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Завідувач кафедри

І.В.Білоус
“31” серпня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Моделювання бізнес-процесів комп’ютеризації (ВБ20)

Освітня програма «Інженерія програмного забезпечення»

Рівень вищої освіти – *перший (бакалаврський)*

Спеціальність *121 – Інженерія програмного забезпечення*

Мова навчання: *українська*

Статус дисципліни: *за вибором*

Форма навчан.	Рік навч.	Сем.	Розподіл годин				Разом	За тиждень		ІНДЗ	Контр.
			Всього ауд.	Лек	Лаб.	СРС		Ауд.	СРС		
Денна	4	8	50	30	20	130	180	5	13	РГР	Е

Чернігів – 2021 рік

Робоча програма Моделювання бізнес-процесів комп'ютеризації

(назва навчальної дисципліни)

для студентів галузі знань 12 – Інформаційні технології
спеціальності 121 – Інженерія програмного забезпечення

Розробник робочої навчальної програми:

доцент кафедри інформаційних технологій та програмної інженерії НУ
«Чернігівська політехніка», канд. фіз.-мат. наук, доцент

(підпис)

(А.М.Акименко)

(прізвище та ініціали)

Робочу програму обговорено на засіданні кафедри *інформаційних технологій та програмної інженерії*

Протокол від “31” серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри *інформаційних технологій та програмної інженерії*

(підпис)

(І.В.Білоус)

(прізвище та ініціали)

Abstract

ESI EIT / SE VB20 – Business modeling of computerization processes

2021/2022 Sem. 2

Course Description

The **subject of studying** course "Business modeling of computerization processes» is to study the processing of information from the standpoint of their construction, performance, reliability and quality performance.

The aim of the course is to lay the practical use of skills learned the basics, principles, methods and assessment tools, security, regulation efficiency of information systems and quality performance.

Discipline is formed in a single system of knowledge that students learn in the process of training to acquire the knowledge and skills under the direction of 121 "Software Engineering".

The primary studying goals of the discipline:

1. Basic stages and methods of business modeling
2. Methods of modeling
3. Information Support System Analysis
4. Decision theory
5. decision making under uncertainty

Contents: The main objective of this discipline is to train specialists in the foundations of theoretical and practical knowledge on concepts and approaches in assessing, providing, regulating the efficiency of information systems, systems analysis and decision theory.

1 Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань <i>12 – Інформаційні технології</i>	Вибіркова
Модулів – 1	Спеціальність: <i>121 – Інженерія програмного забезпечення</i> Освітньо-професійна програма: <i>Інженерія програмного забезпечення</i>	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – розрахунково-графічна робота		Семестр
Загальна кількість годин – 180		8-й
Тижневих годин: аудиторних – 5; самостійної і індивідуальної роботи студента – 13	Рівень вищої освіти: <i>перший (бакалаврський)</i>	Лекції
		3 год.
		Лабораторні
		2 год.
		Самостійна робота
		11 год.
		Індивідуальні завдання:
2 год.		
		Вид контролю:
		Екзамен

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить $50:130=2:5$.

Передумовою для вивчення дисципліни є успішне засвоєння дисциплін “Об’єктно-орієнтоване програмування”, “Java та C# технології прикладного програмування” та “Проектування програмного забезпечення”. Набуті під час вивчення дисципліни “Системний аналіз процесів комп’ютеризації” знання та вміння застосовуються при вивченні дисципліни для підготовки кваліфікаційної роботи бакалавра та оформлення результатів науково-практичних досліджень, які проводять ЗВО під керівництвом науково-педагогічних працівників.

Обов’язковою умовою викладання дисципліни є проведення лабораторного практикуму із застосуванням сучасних персональних комп’ютерів.

2 Мета навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни *“Моделювання бізнес-процесів комп'ютеризації”* є закріплення та розвиток фахових компетентностей бакалавра в галузі знань 12 – *Інформаційні технології* із застосування у повсякденній діяльності та освоєння навичок системного аналізу предметної області.

Предмет вивчення – сукупність методів, які використовують для реалізації системного підходу у вивченні предметної області, системних властивостей об'єкту дослідження, алгоритми аналізу та оцінки структурних та метричних властивостей систем та методів прийняття рішень.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні загальні (ЗКх) та фахові (ФКх) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК4. Здатність спілкуватися іноземною мовою як усно, так і письмово

ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Здатність працювати в команді.

ЗК13. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ФК16. Здатність брати участь у проектуванні програмного забезпечення, включаючи проведення моделювання(формальний опис) його структури, поведінки та процесів функціонування.

ФК22. Здатність застосовувати фундаментальні і міждисциплінарні знання для успішного розв'язання завдань інженерії програмного забезпечення.

ФК23. Здатність оцінювати і враховувати економічні, соціальні, технологічні та екологічні чинники, що впливають на сферу професійної діяльності.

ФК25. Здатність реалізовувати фази та ітерації життєвого циклу програмних систем та інформаційних технологій на основі відповідних моделей і підходів розробки програмного забезпечення.

ФК27. Здатність обґрунтовано обирати та освоювати інструментарій з розробки та супроводження програмного забезпечення.

ФК28. Здатність до алгоритмічного та логічного мислення.

3 Очікувані результати навчання з дисципліни

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

ПР01. Аналізувати, цілеспрямовано шукати і вибирати необхідні для вирішення професійних завдань інформаційно-довідникові ресурси і знання з урахуванням сучасних досягнень науки і техніки.

ПР05. Знати і застосовувати відповідні математичні поняття, методи доменного, системного і об'єктно-орієнтованого аналізу та математичного моделювання для розробки програмного забезпечення.

ПР10. Проводити передпроектне обстеження предметної області, системний

аналіз об'єкта проектування.

ПР14. Застосовувати на практиці інструментальні програмні засоби доменного аналізу, проектування, тестування, візуалізації, вимірювань та документування програмного забезпечення.

ПР25. Мати навички виконання певних ролей в ІТ-проектах будь-якої складності.

У підсумку ЗВО повинні

знати:

- головні поняття та особливості моделювання бізнес-процесів;
- основні етапи створення моделей;
- терміни та поняття теорії математичних методів;
- механізми функціонування бізнес-систем;

вміти:

- прогнозувати бізнес-процеси;
- виявляти вимоги до моделей бізнес-процесів на основі бізнес-аналізу предметної області;
- будувати моделі бізнес-процесів у формі графів станів, кінцевих автоматів, ланцюгів Маркова;
- користуватися основними програмними засобами автоматизованого аналізу бізнес-процесів.

4 Критерії оцінювання результатів навчання

З тими ЗВО, які до проведення підсумкового семестрового контролю не встигли виконати всі обов'язкові види робіт та мають підсумкову оцінку від 0 до 19 балів (за шкалою оцінювання), проводяться додаткові індивідуальні заняття, за результатами яких визначається, наскільки глибоко засвоєний матеріал, та чи необхідне повторне вивчення дисципліни.

Дисципліну можна вважати такою, що засвоєна, якщо ЗВО:

1) **знає:**

- поняття про елементи, підсистеми, входи та виходи, зовнішнє середовище системи, структуру, ієрархію, зв'язки між елементами систем;
- класифікацію систем; поняття про кібернетичні системи, управління системами, зворотний зв'язок, властивості систем;
- етапи системного аналізу, що важко піддаються формалізації., метод побудови дерева цілей, формування критеріїв;
- евристичні методи генерування альтернатив, морфологічні методи, кількісні та якісні методи описування систем. Описування систем за допомогою моделі «чорного ящика». Єдність аналізу та синтезу систем;
- основні методи аналізу систем., загальні поняття про моделі та моделювання систем, етапи математичного моделювання систем, методи оцінки адекватності математичних моделей;

- загальні принципи управління системами. Аналіз структури та ієрархії управління., обґрунтування та методи оптимізації рішень на основі системного підходу;
- підходи до прийняття рішень, типи критеріїв прийняття рішень в системах.

2) **вміє** застосовувати та визначати:

- елементи, підсистеми, входи та виходи системи, її структуру, ієрархію, зв'язки між елементами систем;
- характеристики системи, її структуру та параметри;
- застосовувати методи оцінки інформації в системі. Її ентропії, параметрів зв'язків у системі, кількісні та якісні методи описування систем;
- проводити графічне моделювання, математичне моделювання, імітаційне моделювання, структурне моделювання систем;
- вміє застосовувати методи прийняття рішень для різних типів систем та їх формалізації.

5 Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з дисципліни є поточний та семестровий контроль. Поточний контроль складається з опитувань, які проводяться під час лекцій, а також – захисту лабораторних та розрахунково-графічних робіт. Запитання для поточного контролю знаходяться у відповідних методичних рекомендаціях. Семестровий контроль проводиться у вигляді іспиту, запитання до якого на початку семестру розміщується на сторінці дисципліни в системі дистанційного навчання Moodle. Запитання до іспиту також знаходяться в пакеті документації на дисципліну.

6 Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1.

Змістовий модуль 1. Функціональний та процесний підходи

Тема 1. Вступ до моделювання бізнес-процесів.

Формування програмних результатів навчання: ПР1, ПР25

Поняття процесу. Процесний підхід та проектно-орієнтована організація.

Співвідношення функціонального і процесного підходів. Відображення процесного підходу в міжнародних стандартах.

Тема 2. Кібернетичні основи управління бізнес-процесами.

Формування програмних результатів навчання: ПР1, ПР5, ПР10, ПР14, ПР25

Загальна інформація про бізнес-аналіз. Аналіз вимог як основа бізнес-аналізу. Основні фази розробки вимог: виявлення, специфікація, верифікація, валідація.

Типи вимог. Основні проблеми аналізу вимог. Огляд методів розв'язання.

Тема 3. Бізнес-процес та його компоненти.

Формування програмних результатів навчання: ПР1, ПР25

Інтерв'ювання, анкетування, семінари, «мозкові штурми». Сценарії використання.

Діаграми прецедентів. Прототипування. Гнучка методологія розробки.

Тема 4. Еталонні та референтні моделі бізнес-процесів.

Формування програмних результатів навчання: ПР5, ПР14

Неформалізовані методи верифікації вимог. Тестування. Формалізована верифікація. Методи валідації вимог. Ітераційні алгоритми валідації.

Тема 5. Методології описання діяльності.

Формування програмних результатів навчання: ПР10, ПР25

Мова як система подання інформації. Мета-модель виявлення та специфікації вимог.

Змістовий модуль 2. Особливості створення моделей для бізнес-процесів

Тема 6. Інструментальні системи для моделювання бізнес-процесів.

Формування програмних результатів навчання: ПР1, ПР5, ПР10

Логічна архітектура та діаграми пакетів. Об'єктно-орієнтований підхід в проектуванні інформаційних систем.

Тема 7. Методики описання предметних областей діяльності.

Формування програмних результатів навчання: ПР1, ПР10, ПР25

Поняття діаграми класів та класифікатора. Система позначень на діаграмі класів.

Способи представлення атрибутів. Операції та методи. Ключові слова. Стереотипи, профілі, мітки. Композиція, агрегація. Обмеження. Клас асоціації.

Тема 8. Методи аналізу процесів.

Формування програмних результатів навчання: ПР1, ПР10, ПР14

Діаграми послідовностей та комунікації. Основні позначення для діаграм взаємодії. Основні позначення для діаграм послідовностей. Основні позначення для діаграм комунікації.

Тема 9. Контролінг та моніторинг бізнес-процесів.

Формування програмних результатів навчання: ПР1, ПР10, ПР14

Події, стани, переходи. Позначення для діаграми станів. Моделювання навігації за допомогою діаграми станів.

Тема 10. Ланцюги Маркова.

Формування програмних результатів навчання: ПР14, ПР25

Серверні бази даних. Серверне програмне забезпечення. Розподіл навантаження в клієнт-серверних системах. Роль балансувальника. Принцип роботи кластеру.

7 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної/заочної форми навчання									
		Всього		У тому числі							
				Лек.		Прак.		Лаб.		Сам.роб.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Модуль 1											
Змістовий модуль 1. Функціональний та процесний підходи											
1	Вступ до моделювання бізнес-процесів	14		2							12
2	Кібернетичні основи управління бізнес-процесами	20		4				4			12
3	Бізнес-процес та його компоненти	20		4				4			12
4	Еталонні та референтні моделі бізнес-процесів	14		2							12
5	Методології описання діяльності	16		2				2			12
Разом за змістовим модулем 1		90		14				10			60
Змістовий модуль 2. Особливості створення моделей для бізнес-процесів											
6	Інструментальні системи для моделювання бізнес-процесів	20		2				4			14
7	Методики описання предметних областей діяльності	18		4							14
8	Методи аналізу процесі	22		4				4			14
9	Контролінг та моніторинг бізнес-процесів	16		2							14
10	Ланцюги Маркова	20		4				2			14
Разом за змістовим модулем 2		90		16				10			70
Усього годин за дисципліну		180		30				20			130

8 Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи BPWin	4
2	Бізнес-процес та його компоненти. BPWin	4
3	Стандарт IDEF3 в BPWin	2
4	Інструментальні системи для моделювання бізнес-процесів	4
5	Методи аналізу процесі	4

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
6	Ланцюги Маркова	2
Разом		20

9 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до моделювання бізнес-процесів	12
2	Кібернетичні основи управління бізнес-процесами	12
3	Бізнес-процес та його компоненти	12
4	Еталонні та референтні моделі бізнес-процесів	12
5	Методології описання діяльності	12
6	Інструментальні системи для моделювання бізнес-процесів	14
7	Методики описання предметних областей діяльності	14
8	Методи аналізу процесі	14
9	Контролінг та моніторинг бізнес-процесів	14
10	Ланцюги Маркова	14
Разом		100

10 Індивідуальні завдання

Робочим планом передбачено виконання індивідуальних завдань з дисципліни у вигляді розрахунково-графічної роботи (РГР). В ній ЗВО наводять тексти програм, які розроблені власноруч відповідно до отриманих варіантів завдань і досліджені під час лабораторних робіт. Докладна інформація про РГР міститься в [14.2]. Форми контролю виконання РГР наведені в таблиці.

Вид роботи	Форма контролю	Кількість балів	
Структура, опис методу та алгоритмів	1. Відповідність умовам завдання	0...	4
	2. Експериментальне підтвердження	0...	2
Пояснювальна записка	1. Обґрунтованість рішень	0...	3
	2. Посилання на першоджерела	0...	2
	3. Відповідність оформлення вимогам	0...	2
	4. Своєчасність здачі	0...	2
Захист РГР	Самостійність виконання (відповіді на запитання)	0...	5
Разом		0...	20

11 Методи контролю

Оцінювання знань ЗВО здійснюється відповідно до [«Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка»](#).

З дисципліни ЗВО може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на заліку.

Виконання та особистий захист усіх лабораторних робіт, зазначених у робочій навчальній програмі з дисципліни, є обов'язковим. Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із ЗВО під час лекцій та консультацій та опитувань ЗВО під час захисту лабораторних робіт.

Результати поточного контролю за відповідний модуль оприлюднюються викладачем на наступному аудиторному занятті. Бали, які набрані ЗВО під час модульних контролів, складають оцінку поточного контролю.

Семестровий контроль у вигляді *іспиту* проводиться під час залікового тижня з чотирма запитаннями: трьома теоретичними (по 10 балів максимум за кожне) та одним практичним (10 балів максимум). Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до екзаменаційної оцінки. Взаємозв'язок між набраними балами і оцінкою наведений у розділі 10.

В випадку повторного складання іспиту всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний іспит складається з чотирма питаннями: трьома теоретичними (по 20 балів максимум за кожне) та одним практичним (40 балів максимум). екзаменаційні білети знаходяться у пакеті документів на дисципліну.

У випадку, якщо ЗВО протягом семестру не виконав в повному обсязі передбачених робочою програмою всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані лабораторні роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів (20), він не допускається до складання іспиту під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому [«Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка»](#).

Повторне складання іспиту з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

За результатами семестру в екзаменаційну відомість виставляється оцінка відповідно до шкали оцінювання, що наведена в наступному розділі.

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до [«Кодексу академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка»](#). Роботи, виконані у команді, не вважаються плагіатом.

12 Розподіл балів, які отримують студенти Поточний контроль за модулями

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Функціональний та процесний підходи	0... 20
1 Повнота ведення конспектів занять.	0...4
2 Підготовленість до лабораторних робіт.	0...4
3 Самостійність виконання лабораторних робіт.	0...6
4 Своєчасність виконання лабораторних робіт.	0...6
Змістовий модуль 2. Особливості створення моделей для бізнес-процесів	0... 20
1 Повнота ведення конспектів занять.	0...4
2 Підготовленість до лабораторних робіт.	0...4
3 Самостійність виконання лабораторних робіт.	0...6
4 Своєчасність виконання лабораторних робіт.	0...6
Оцінка за РГР	0... 20
Семестрова оцінка поточного контролю	0... 60

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D		
60-65	E	задовільно	не зараховано
0-59	FX	незадовільно	

13 Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Лекційний матеріал подається у вигляді презентацій за допомогою медіа-проектора або виведення на монітори робочих станцій. Під час лекцій аналізуються проблемні ситуації, організується зворотний зв'язок з аудиторією шляхом формулювання запитань і стислих відповідей з обох сторін.

Особливістю виконання лабораторних робіт є застосування спеціального та прикладного програмного забезпечення навчальної лабораторії «*Моделювання та аналітичної обробки інформації*».

14 Методичне забезпечення

1. Моделювання бізнес-процесів комп'ютеризації. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт для здобувачів вищої освіти спеціальності 121

- «Інженерія програмного забезпечення». – Чернігів, 2021. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=4292>, обмежений.
2. Моделювання бізнес-процесів комп'ютеризації. Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічних робіт для здобувачів вищої освіти спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення». – Чернігів, 2021. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=4292>, обмежений.
3. Моделювання бізнес-процесів комп'ютеризації. Методичні вказівки з самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення». – Чернігів, 2021. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=4292>, обмежений.

15 Рекомендована література

Базова

1. Инструментальные средства BPWIN 4.1 // Компьютерное моделирование бизнес-процессов : учебное пособие : рекомендовано МОН Украины / А.В. Сериков, Н.В. Титов, А.В. Белоцерковский, А.В. Лобанов, В.И. Успенко. - Харьков. : Бурун Книга, 2007.
2. Боггс, У. UML u Rational Rose / У. Боггс, М. Боггс. - М. : ЛОРИ, 2000. - 582 С. 3. Язык UML : руководство пользователя / Г. Буч, Д. Рамбо, А. Джекобсон. - М. : ДМК, 2000. - 432 С.

Допоміжна

1. Гужва В. М. Інформаційні системи і технології на підприємствах : навч. посібник / В. М. Гужва. – К. : КНЕУ, 2001. – 400 с. 2
2. ДСТУ 2938-94. Системи оброблення інформації. Основні поняття. Терміни та визначення. – К. : Держстандарт України, 1995. – 32 с.
3. ДСТУ 2940-94. Системи оброблення інформації. Керування процесами оброблення даних. Терміни та визначення. – К. : Держстандарт України, 1995. – 28 с.
4. ДСТУ 3918-99 (ISO/IEC 12207:1995). Інформаційні технології. Процеси життєвого циклу програмного забезпечення. – К. : Держкомстат України, 1999. – 48 с.
5. ДСТУ ISO/IEC TR 15504-1-2002 (Частина 1–9). Інформаційні технології. Оцінювання процесів програмування. – К. : Держспоживстандарт України, 2002. – 42 с.

Інформаційні ресурси

1. Курс «Моделювання бізнес-процесів комп'ютеризації» в системі дистанційного навчання “moodle” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=4292>